

Hahó, Öcsi!

Magyar, 1971. Rendezte: Palásthy György. Szereplők: Kovács Krisztián, Kiss Manyi, Koncz Gábor. Forgalmazó: Magyar Nemzeti Filmarchívum. 80 perc.

A szocialista mozikultúrában a tömeg- vagy ha tetszik: műfaji filmek csúnya hendikepben voltak a szerzői művekkel szemben, bizonyos vígjátéki alakzatokon és a történelmi filmen kívül mostoha sors jutott nekik. A szocialista magyar műfaji film palettájá így első pillantásra nem tűnik színesnek. Közelebről szemügyre véve azonban találni árnyalatokat rajta: a hatvanas évek végétől a nyolcvanas évek elejéig tartó időszakban születik thriller (*Az áldozat*) és heist (*Nyom nélkül*), noir (*Dögkeselyű*) és krimi (*A hamis Izabella*, nem beszélve a kiváló *Megtörtént bűnügyek*-sorozatról, igaz, annak epizódjai a televízióknak készültek), de van musicalünk (*Bástyasétány hetvennégy*) és westernünk is (*Talpak alatt fütyül szél*, *A trombitás*). Jobban belegondolva, alig akadnak fontos műfajok, amelyek hiányoznak a térképről, talán csak a fantasztikus zsáner. Illetve azok sem, hiszen *Az idő ablakai* sci-fije mellett még

fantasy, sőt: superhős-fantasy (!) is születik: a kifejezetten tömegfilmekre specializálódott (*A meztelen diplomata*, *A varázsló*, *Égigérő fű*, *A szeleburdi család*) Palásthy György *Hahó, Öcsi!*-je – tényleg csak icipici túlzással – annak tekinthető.

A szocialista superhősnek nem obskúrus angol, hanem tisztességes magyar neve van: Balogh Öcsinek hívják (a korszak gyereksztárja, Kovács Krisztián alakításában), és éppen hogy belépett az ovis korba, öt éves ugyanis. Eleven, a világot felfedezni vágyó kislány, akit azonban a fürdőszobába űz és kulcsra zár a szülői szigor, hogy ott, kétnégyzetméteres magányában kalandokat álmodjon magának. Kököjszi és Bobojsza, a két mesebeli törpe kiszabadítja Öcsit, hogy nekivágjon a világnak és megtalálja az időt (hogy miért van erre szükség, nem tudjuk meg: talán, mert a hatvanas évek végén az idő megállt?), bónuszként pedig megmentse a világot. Útja a való világ egyre külsőbb és a fantasztikum egyre belsőbb köreibé vezet, a Baross térről és a „Felszabról” jut el hetedhét Óperencián át a hétfejű sárkány barlangjához.

A nyitányban Louis Malle *Zazie*-jének egzaltáltsága találkozik a kádárizmus zacs-

kóstejes, parizeres romantikájával (a család ébredését látjuk). Ezek a jelenetek kevésbé érdekesek. A világ akkor nyílik ki, amikor Öcsit bezárja szálkás modorú apja a fürdőszobába, sőt innentől a film az idült kisrealizmustól experimentális irányba indul. Egyrészt markáns lesz a tudatfilm jellege: az idősíkokkal folytatott játék, a külső és belső valóság határainak eltörlését célzó építkezés minden bumfordi megoldásával együtt is megkapó, az pedig egyenesen impresszív, hogy a film nem pusztán az idő felkutatásáról szól (emiatt indul útnak Öcsi), de a szerkezetének is az idő a „témája”.

Másrészt Palásthy munkája azért experimentális, mert magyar egész estés filmben először igyekszik a karakteranimációt (az egyénített figurák animálását) ötvözni az élőszereplős felvételekkel. Az úgynevezett rajz-natúr-technika alkalmazására rövidebb művekben ugyan korábban is volt példa (Valker István harmincas években készült *Polly Ági*-rövidfilmjeiben), továbbá az is előfordult hazai nagyjátékfilmben, hogy önálló blokkként szerepelt animáció az élőszereplős képsorok között (*Gyerekbetegségek*), a *Hahó, Öcsi!* azonban ennél tovább

merészkedik. Hiszen a színész (a kislány) és a rajzolt alakok (az őt meglátogató jóték törpék) közös képre kerülnek, ráadásul nem egyszerűen egymás mellé helyeződnek, de az interakcióik érzékeltetésére is erőfeszítéseket tesznek a film alkotói (például Öcsi odahajol Kököjszihez, aki a fülébe súg). Az illúzió korántsem tökéletes, a látvány bicebóca, az összehatás barkácsolt, ámde a kísérletezés ténye és bátorsága megsüvegeleendő. Ezeknek a részeknek a megvalósítása Temesi Miklós nevéhez fűződik, aki korábban ismeretterjesztő és sorozatanimációkat (többek között néhány *Gusztáv*-epizódot) jegyzett, de a magyar animáció megszületésénél is szerepet vállalt: Macskássy Gyulát segítette *A kiskakas gyémánt félkrajcárja*, az *Erdei sportverseny* és a *Két bors ökröcske* készítésén.

A „kevert” jelenetekben ugyan nehezen szervesül egymással hús-vér színész és animált alak képe, a film egészében azonban sikerült egybegyúrni az animációs gondolkozást az élőszereplős filmekével. A *Hahó, Öcsi!* valójában nem is élőszereplős film, animációs betétekkel, hanem fordítva: a szemléletet, filozófiáját tekintve inkább animációs film, élőszereplősökkel. A jeleneteket ugyanis az animációs logika szervezi, amelynek alapeleme a mesélés korlátozásoktól mentes, szabad szárnyalása, továbbá a fantázia teremtményeinek az élőkkal egyrangúként tételvezése. „Nem tudok olyat kitálatálni, ami nincs” – feleli Öcsi, amikor a film végén visszatér övéi közé, és a két törpéről mesélve testvére megkérdőjelezi beszámolója igazságtartalmát, mely mondat nem egyszerűen ismeretelméleti mélységeket rejt, de egyúttal a mesélés létjogáért perel, szelíden, szolidan.

Extrák: Nincsenek.

PÁPAI ZSOLT

Az államszocializmus éveit számos örökzöld ifjúsági film és tévésorozat készült (Fejér Tamás: *Tuskevár*, Fábri Zoltán: *A Pál utcai fiúk*, Szemes Mihály: *Kincskereső kisködmön*). Ezek közé tartozott a nyári szünidőre ideális *Keménykalap és krumpliorr*. Csukás István a magyar szórakoztató film megteremtését missziójának tekintő Bácskai Lauró István rendezővel készítette el a négy részes minisorozatot a Magyar Televízió számára 1973-ban, majd ennek hatalmas hazai és nemzetközi sikere (1975-ben elnyerte a hollywoodi televíziós fesztivál fődíját) után összevágták belőle egy másfél órás mozifilmet.

Néhány szembetűnő képkockahibát leszámítva a Filmarchívum által felújított moziváltozat kép- és hangminősége kifogástalan. Am nem javasolt közvetlenül a DVD-n már korábban megjelent minisorozat után megnézni a mozifilmet. Kimaradtak olyan kulcsjelenetek, mint például a főhős csapat iskolai bemutatkozása. A moziváltozat cselekménye egyből a parkban, az „Itt van, megjött Bagaméri”-jelenettel kezdődik. Nagyobb probléma, hogy a végső cirkuszi produkció nagy része is a vágóolló áldozatává vált. Pedig a Bagamérit eljátszó Alfonzó (Markos József) maga is cirkuszi artistaként dolgozott, így a minisorozat utolsó epizódjában előadott magán-számai nemcsak autentikusak, hanem lebilincselők is. Ezekből sajnos igen keveset láthatunk a moziverzióban. Persze a gyerekek majomtolvajok utáni lelkes nyomozásának komikus és megindító története így is érthető, de a *Keménykalap és krumpliort* nem elsősorban a felnőtt fejjel már kevésbé élvezhető fősztori, hanem emlékeztető epizódjai miatt szeretjük, amelyeket megnyirbáltak a moziforgalmazáshoz.

Mozifilmként sem rossz a *Keménykalap és krumpliorr*, ám a DVD-re felkerült extrák ezáltal izgalmasabbak az alapműnél.

A négy Pom Pom-epizód egy-egy furcsa, antropomorfizált használati tárgy társadalmilag is érzékeny történetét meséli el (például a munkanélküli örökmozgó rugó a Kádár-korszakban különösen erős szimbólum) Csukás István szerethető karaktereivel, Sajdik Ferenc kiváló rajzaival, a mindig remek Dargay Attila rendezésében. Egy kisfilmben pedig a nyolcvanon túl is folyékonyan és tempósan beszélő írólegenda vázolja fel a *Keménykalap és krumpliorr* mozibemutatójág terjedő életpályáját. Ebből kiderül többek között az, hogy megbüntették a stábot, amiért „tűlforgattak”, vagyis Alfonzó több órás magán-számaikat is rögzítették. Csukás azt is elárulta, hogy eleinte tartott a gyerekirodalomtól, de az általa nagyra tartott Móríc Zsigmond vagy Weöres Sándor munkásságára gondolva elvállalta első ezirányú felkéréseit. A *Keménykalap és krumpliorr* amerikai sikere is bizonyította számára, hogy ha a gátlásoktól és ideológiáktól még szabad, boldog gyerekek világáról mesél, akkor örökérvényű, mindenki számára átélhető történeteket képes megalkotni. „Végül is engem a fél ország szeret, mégpedig az ország jobbik fele: a gyerekek” – Csukás István ezzel a mondattal zárta le visszaemlékezését.

BENKE ATTILA

Menekülés Los Angelesből

Escape from L.A. – amerikai, 2014.
Rendezte: John Carpenter. Szereplők: Kurt Russell, Steve Buscemi, Peter Fonda. 101 perc.

Az 1981-ben készült *Menekülés New Yorkból* John Carpenter korai – független filmes – pályaszakaszának megkoronázása: éjszótét disztópiája sci-fibe oltott western, amelyben a renegát katona, a vagány Snake Plissken arra a lehetetlennek tetsző küldetésre vállalkozik, hogy a börtön-sziget lett Manhattanból kimenekítse a foglyul ejtett elnököt. A *Menekülés New Yorkból* a Carpenter-életmű legihletesebb opuszainak egyike, maig kultikus rajongás tárgya – megkésett (tizenöt évvel későbbi) folytatása, a *Menekülés Los Angelesből* nem tartozik a mester megbecsült filmjei közé, sőt egyik legnagyobb bukásának bizonyult. A fanyalgó hangok nem ok nélkül kárhoztatták, hogy a második rész mintha fénymásolata volna az elsőnek, annyira ragaszkodik az előzmény cselekményépítéséhez, szituációihoz, sőt még szófordulataihoz is. Plisskent újra elszigetelt közegbe küldik (a romvárossá züllött Los Angelesbe),

ismét meg kell találnia valakit, pontosabban azt, ami nála van (az apjával, a diktatorikus elnökkel szembe forduló Utopia olyan eszközt birtokol, amelyen a világ sorsa múlik), s megint kisebb csapat verbuválódik körülötte a küldetés teljesítése során (köztük olyan groteszk alakokkal, mint Steve Buscemi térképészítője és Pam Grier transzszexuális bandavezére). Am a *Menekülés Los Angelesből* már csak azért sem szolgálalkú másolat, mert történeteseit parodisztikus hangvétel dúsitja – ez azonban, ha lehet, még többet ártott a film fogadtatásának. A tengeremlyi út (szándékolatlan?) dilettáns számítógépes effektusai, a szörfös üldözés (!) jelenete vagy a Beverly Hills-i plasztikai sebészet – számunkra az *Uborka* egykori politikai kabaréműsorának filléres gumiarcaikat visszaidéző – rémpofái a legemlékezetesebb elemei a film sokakat elidegenítő humorának. Mégis, a *Menekülés Los Angelesből* a szinte superhőssé magasztosuló Plisskent alakító Kurt Russell lehengerlő jelenlétének köszönhetően módfelett élvezetes film. Nincs mit csodálkozni azon, hogy Russell szerette volna kedvenc szerepét megismételni, s ennek érdekében még a forgatókönyv megírásában is részt vett.

Extrák: Semmi.

VARGA ZOLTÁN